

OPONENTSKÝ POSUDOK K INAUGURAČNÉMU KONANIU

Uchádzač: doc. PhDr. Anna Plišková, PhD., univer. prof.
Pracovisko uchádzača: Prešovská univerzita v Prešove
Centrum jazykov a kultúr národnostných menšín
Ústav rusínskeho jazyka a kultúry
Odbor HIK: slovanské jazyky a literatúry
Oponent: prof. PhDr. Jozef Sipko, PhD.

Oponentský posudok som vypracoval na základe vymenúvacieho dekrétu za oponenta podpísaného predsedníčkou Vedeckej rady Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a dekanou fakulty, prof. PhDr. Beátou Balogovou, PhD., MBA, zo dňa 7. 3. 2025 a na základe predloženého spisu uchádzačky, ktorý obsahuje všetky potrebné podklady v zmysle príslušnej legislatívy.

Kvalifikačné predpoklady

V osobe Doc. PhDr. Anny Pliškovej, PhD. v prešovskom a širšom slovenskom akademickom prostredí dlhodobo evidujeme významného vysokoškolského pedagóga s bohatými vedeckými, pedagogickými a spoločenskými aktivitami, ktoré sa výrazne preniesli najmä do oblasti rusínskeho jazyka a rusínskej kultúry, a jej meno je pevne ukotvené v slovnom spojení **kodifikátor** súčasného rusínskeho jazyka. Celý jej doterajší život a zvlášť akademický je zásadným spôsobom spojený so spomínaným prešovským univerzitným prostredím a s Filozofickou fakultou PU v Prešove osobitne.

Filozofickú fakultu v Prešove ešte ako súčasť UPJŠ v Košiciach ukončila v r. 1987 (odbor 76-12-8 Učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov ukrajinský jazyk a literatúra – slovenský jazyk a literatúra) a v tom istom roku obhájila vedecko-pedagogický titul PhDr. (v odbore 76-12-8 – ukrajinský jazyk). Zvlášť po roku 1990 sa vytvoril širší a priaznivejší priestor v oblasti rozvoja rusínskej kultúry a rusínskeho jazyka, čo sa výrazne prejavilo v jej ďalšom osobnom raste. Spolu s tímom rovnako zameraných prešovských filológov a spolupracovníkov sa začala intenzívne venovať rusinistike a v rámci nej v r. 2000 – 2005 úspešne absolvovala doktorandské štúdium na Slavistickom ústave SAV v Bratislave, ktoré ukončila obhájením dizertačnej práce (*Spisovný jazyk karpatských Rusínov: problémy formovania, kodifikácie, akceptácie a sfér fungovania*) a získaním vedeckej hodnosti PhDr. v r. 2006. Vo svojom vedeckom napredovaní v oblasti rusinistiky pokračovala takisto v ďalšom období a v r. 2010 obhájila vedecko-pedagogickú hodnosť „docent“ na FiF UK v Bratislave v odbore 2.1.28 Slovanské jazyky a literatúry (*Language and National Identity : Rusyns South of Carpathians [Jazyk a národná identita južnokarpatských Rusínov]. East European monographs. New York: Columbia University Press, 2009. - 230 s.*). Od počiatkov svojho akademického pôsobenia je pracovníčkou špecializovaného pracoviska PU v Prešove primárne zameraného na výskum a vzdelávanie národnostných menšín, v jej prípade ide konkrétne o Rusínov a rusínsky jazyk.

Uvedená vedeckovýskumná a pedagogická činnosť je hlavným predmetom činnosti Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry, teda jedného z troch ústavov Centra jazykov a kultúr národnostných menšín PU, kde v súčasnosti pôsobí vo funkcii riaditeľky spomínaného Ústavu. Uvedená inštitúcia prešla od svojho vzniku viacerými štrukturálnymi zmenami, no hlavným predmetom zamerania A. Pliškovej bol stále rusínsky jazyk a kultúra a práve na tomto pracovisku – Ústave rusínskeho jazyka a kultúry PU – doc. Plišková pôsobí od r. 1998 až po súčasnosť.

Pedagogická činnosť

Rusínsky jazyk a kultúra sa stali hlavnou náplňou jej širokých akademických aktivít a v tejto súvislosti jednou z prvých úloh bola **príprava dokumentov pre akreditáciu** študijného programu rusínsky jazyk a literatúra na prvých dvoch stupňoch univerzitného štúdia. Po úspešnom **obhájení docentúry v r. 2010** sa stala garantkou novoakreditovaných študijných programov univerzitného odboru Slovanské jazyky a literatúry. Tým sa rusínsky jazyk, literatúra a kultúra po prvýkrát na Slovensku začlenili medzi univerzitné študijné programy. V ďalších rokoch sa spolupodieľala na tvorbe študijného programu rusínsky jazyk a literatúra pre doktorandské štúdium, ktorý bol akreditovaný v r. 2013. Zároveň doc. Plišková sa stala spolugarantkou menovaného programu, ktorý začal byť plnohodnotným univerzitným študijným programom v študijnom odbore Slovanské jazyky a literatúry. Všetky aktivity s tým spojené začali u doc. Pliškovej dosahovať celoslovenský a medzinárodný záber. Vďaka spomínaným bohatým aktivitám sa program rusínsky jazyk a literatúra začal prezentovať prostredníctvom širokých vedeckých postupov cez klasickú jazykovedu, postupne cez sociolingvistiku, lingvokulturologiu a ďalšie interdisciplinárne postupy, čo umožnilo okrem iného rozšíriť možnosti univerzitnej rusinistiky takisto v rámci prekladateľských odborov. Samotná doc. Plišková v rámci univerzitnej rusinistiky viedla a vedie na svojom pracovisku viaceré predmety ako: *úvod do štúdia rusínskeho jazyka, jazykovo-kultúrne reálie Rusínov, vybrané kapitoly z dejín rusínskeho jazyka, dejiny rusínskeho jazyka, súčasný rusínsky jazyk, štylistika a rétorika rusínskeho jazyka, slovensko-rusínsky preklad, karpatorusinistické štúdie a ďalšie*. Významnou akademickou aktivitou doc. Pliškovej je založenie Medzinárodnej letnej školy rusínskeho jazyka a kultúry pod názvom **Studium Carpatho-Ruthenorum** (2010), ktorú počas doterajších 12 ročníkov absolvovalo približne 300 účastníkov z 13 krajín Európy, Ameriky a Ázie.

Rusinistika či karpatorusinistika sa tak stala na PU v Prešove samostatným vedným univerzitným odborom a na tejto jeho úspešnej akademickej a vedeckej pozícii má významný podiel doc. Plišková. V jeho rámci od r. 2010 je **garantkou** bakalárskeho a magisterského študijného programu Učiteľstvo rusínskeho jazyka a literatúry v kombinácii a od r. 2013 **spolugarantkou** doktorandského študijného programu Slavistika - rusínsky jazyk a literatúra. Súčasne je v pozícii členky odborovej komisie v ďalších troch doktorandských filologických študijných programoch na PU v Prešove. Doteraz viedla 7 bakalárskych prác, 7 diplomových, 6 dizertačných a bola oponentkou 13 záverečných prác. Okrem toho bola odbornou konzultantkou 7 záverečných prác zameraných na rusinistiku študentov iných slovenských a českých univerzít (Univerzita Komenského v Bratislave, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Česká zemědělská univerzita v Prahe, Masarykova univerzita v Brne).

Keďže **karpatorusinistika** sa stala na Prešovskej univerzite novým študijným odborom, tak s tým takisto súvisí výrazná odborná aktivita v oblasti zabezpečenia výučby rusínskeho jazyka na ZŠ a SŠ. Doteraz sa doc. Plišková ako spoluautorka podieľa na vydaní 9 učebníc pre uvedené školy na Slovensku. Súčasne v r. 1994 a 2007 bola spoluautorkou ortografických slovníkov rusínskeho jazyka a pravidiel rusínskeho pravopisu (2005), čím sa vytvoril odborný a pedagogický základ pre vyučovanie rusínskeho jazyka na spomínaných školách.

Popri vyššie spomínaných administratívno-právnych, metodických a pedagogických krokoch dôležitou úlohou v rozvoji rusinistiky na Slovensku bola tvorba nových vysokoškolských učebníc pre rusínsky jazyk, literatúru a kultúru. Aj v tejto odbornej a pedagogickej oblasti sa doc. Plišková výrazne angažovala. Je **autorkou a spoluautorkou** troch vysokoškolských učebníc rusínskeho jazyka, ktoré sú prvé svojho druhu na Slovensku. K ním patrí učebnica vydaná v rusínskom jazyku *Sučasnyj rusiňskij spisovnyj jazyk*, ktorá obsahuje opis zvukovej, morfolologickej, syntaktickej, lexikálnej a derivatologickej roviny rusínskeho jazyka. Významnú pozíciu v rusínskom vzdelávacom priestore má učebnica *Rusiňskij jazyk pro čudžinciv*, ktorá sa okrem iného využíva na vyššie uvedenej Medzinárodnej letnej škole rusínskeho jazyka a kultúry. Lexikálny systém rusínskeho jazyka je opísaný v učebnici *Leksikologija i slovotvoriňa rusiňskoho jazyka*. Vo všetkých troch prípadoch ide o priekopnícke publikácie, ktoré v sebe obsahujú značný potenciál v rámci vzdelávacieho procesu v oblasti rusinistiky.

Pre propagáciu a rozvoj rusinistiky významné miesto majú tiež skriptá a učebné texty z rusínskeho jazyka: *Rusiňskij jazyk pro začatočnikov* a učebný text *Hovoríte po rusínsky? – Bisidujete po rusiňsky? – Do you spek Rusyn?* Posledná z menovaných publikácií sa využíva aj v medzinárodnom kontexte napríklad na spomínanej letnej škole rusínskeho jazyka a kultúry.

Vedecko-výskumnú a expertízu činnosť

Nemenej bohatá je **vedecká a publikačná činnosť** doc. Pliškovej v oblasti karpatorusinistiky. Stručný prehľad jej doterajších výsledkov prezentuje vo všetkých ukazovateľoch výrazné prekračovanie požadovaných kritérií. Doteraz uverejnila 3 monografie, 6 vysokoškolských učebníc a 2 skrípt, 71 ostatných vedeckých prác (30 v zahraničí), na ktoré je zaznamenaných 332 citácií a recenzií (146 v zahraničí), z toho 60 citácií v indexovaných periodikách. Vo svojich vedeckých publikáciách sa doc. Plišková sústreďuje na opis celkového fungovania rusínskeho jazyka najmä na Slovensku a na rusinistiku, v našich slovenských podmienkach novú vedeckú filologickú a kulturologickú disciplínu. Ako je známe, za posledných 30 rokov sa postavenie Rusínov a ich jazyka na Slovensku oproti relatívne nedávnej minulosti výrazne zmenilo, čo doc. Plišková prezentuje vo svojich publikáciách. Využíva pritom bohatú **interdisciplinárnu** filologickú a humanitnú vedeckú základňu pre hlbšiu analýzu viacerých stránok rusínskeho jazyka a rusínskej kultúry, čo je svojim spôsobom výnimočný filologický výkon na Slovensku, ba aj v medzinárodnom vedeckom filologickom priestore. Rusínsky jazyk je v jej vedeckej interpretácii zobrazený v širokom spoločensko-kultúrnom kontexte a tento fakt v plnej miere zodpovedá historickému osudu Rusínov. Významné miesto v celom rade jej vedeckých publikácií zaujíma monografia vydaná v angličtine: *Jazyk a národná identita južnokarpatských Rusínov* (New York, 2009, 230 s.). Autorka v nej predstavila 10-ročný výskum z oblasti karpatorusinistiky, pričom rusínsky jazyk je tu opísaný v pomerne širokom sociolingvistickom a kultúrnom kontexte, čo umožňuje prístupniť danú tému aj na americkom kontinente.

Svoje bohaté vedecké aktivity doc. Plišková realizovala takisto v rámci jednotlivých vedeckých projektov, v ktorých sa realizoval výskum rusínskeho jazyka a kultúry. Bola **zodpovednou riešiteľkou** v štyroch vedeckých projektoch VEGA, KEGA a projektu v rámci Ministerstva kultúry SR. V troch analogických projektoch bola **zástupkyňou** vedúceho projektu a v ďalších piatich vedeckých projektoch bola v pozícii **riešiteľky**. K ním patrili projekty APVV, SAV, projekt zo štrukturálnych fondov EÚ a takisto medzinárodné vedecké projekty vyhlásené a riešené v Kanade a v Poľsku. Väčšina týchto projektov skúmala jednotlivé stránky vývoja slovanských jazykov a možnosti zvýšenia úrovne pri ich vyučovaní, kde vo výstupoch doc. Pliškovej hlavný dôraz sa kládol na rusínsky jazyk.

Ako **riaditeľka** Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry Centra jazykov a kultúr národnostných menšín PU v Prešove počnúc rokom 2009 zabezpečuje pravidelne v mesačných intervaloch počas akademického roka **vedecké semináre z oblasti karpatorusistiky**. Počas doterajších 12 ročníkov na tomto podujatí bolo odprezentovaných viac než 60 príspevkov domácich a zahraničných odborníkov z menovanej filologickej oblasti. Z týchto podujatí sa každoročne vydávajú recenzované vedecké zborníky pod názvom *Studium Carpatho-Ruthenorum*.

Inauguranta dlhodobu a pravidelne prezentuje výsledky svojej vedeckovýskumnej a pedagogickej činnosti na vedeckých konferenciách. Doteraz vystúpila na 70 vedeckých podujatiach, z toho bolo 25 zahraničných. Na viacerých z nich pôsobila v pozícii vedúcej vedeckej sekcie. Ako významná predstaviteľka slovenskej rusistiky absolvovala 14 vedeckých zahraničných stáží a prednáškových pobytov (Dánsko, Kanada, Srbsko, USA, Španielsko, Ukrajina, Rakúsko, Maďarsko, Česko a pod.). Je členkou v ôsmich vedeckých organizáciách, členkou v šiestich radách vedeckých časopisov, členkou v devätnástich odborných komisiách a radách.

Celkové hodnotenie

Pri celkovom hodnotení doc. Anny Pliškovej ako uchádzačky o vedecký titul „profesor“ v oblasti vedeckého odboru Slované jazyky a literatúry sa žiada zdôrazniť jednotlivé špecifiká v tomto jej snažení. Po r. 1989 sa zaradila ku skupine slavistov z prešovského akademického prostredia, ktorí sa sústredili na pozdvihnutie rusínskeho jazyka a rusínskej kultúry na úroveň **samostatného vedného odboru** a tým sa snažili prispieť k posilneniu identity Rusínov ako samostatného etnika na Slovensku a takisto v širšom medzinárodnom kontexte. Uvedené skutočnosti je možné hlbšie pochopiť, keď si uvedomíme celkové postavenie Rusínov najmä po druhej svetovej vojne. Dnes sa môže zdať neuveriteľnou skutočnosťou, že tento východoslovanský národ bol oficiálne vyradený zo zoznamu existujúcich etníc a pri sčítaní obyvateľstva sa Rusíni nesmeli hlásiť k svojej rusínskej identite. Prakticky sa mohli hlásiť len k ukrajinskému národu alebo slovenskému. Táto násilná ukrajinizácia Rusínov spôsobila mnoho škody v ich prirodzenom národnom napredovaní a hoci sa oficiálne začala uvádzať v rámci národnostnej politiky istá etnokultúrna možnosť vyjadrená v umelom etnonyme „Rusíni-Ukrajinci“, v konečnom dôsledku to spôsobilo značnú asimiláciu a odnárodňovanie mnohých Rusínov v karpatskom regióne, kde ešte tesne po prvej svetovej vojne sa k Rusínom hlásili obyvatelia asi 1000 dedín. V spomínanom období po druhej svetovej vojne výrazný útlak Rusínov prebiehal takisto v susednom Poľsku, kde v rámci „Akcije Wisła“ bola rusínska národnosť prakticky zlikvidovaná. Na tomto mieste uvedené veľmi negatívne fragmenty z novodobých dejín Rusínov uvádzam najmä preto, aby sme si uvedomili, v akej zložitej situácii sa ocitla skupina rusínskych buditeľov po r. 1989. V nových podmienkach im však bolo umožnené, aby sa Rusíni aj oficiálne začlenili do etnického spoločenstva ako samostatná národnostná menšina na Slovensku a tento stav bol zakotvený aj v Ústave Slovenskej republiky. Bol to však iba východiskový krok a ďalší národný a kultúrny rozvoj už závisel od samotných Rusínov a ich odhodlaných, obetavých a odborne pripravených predstaviteľov. V uvedenom kontexte môžeme hádam najobjektívnejšie posudzovať celkový vedecký a ľudský profil doc. Anny Pliškovej. Celý jej doterajší vedecký, pedagogický a kultúrno-spoločenský život je veľmi tesne prepojený s Rusínmi, rozvojom ich vedy, kultúry, jazyka a celkovým etnokultúrnym životom, o čom svedčia mnohé dôkazy, z ktorých iba časť je možné uviesť v odbornom posudku. Vďaka nej a jej najbližším spolupracovníkom je v našich časoch rusínsky jazyk a literatúra plnohodnotným vedným odborom a vytvára zároveň študijný program na všetkých troch stupňoch univerzitného štúdia. Tým vlastne sa spomínaná skupina rusínskych dejateľov, do ktorej sa v plnej miere zapojila takisto doc. Anna Plišková, zapísala do najnovších dejín Rusínov. Veď vytvorila a posilnila pevný základ pre ďalšie prirodzené napredovanie tohto historického východoslovanského karpatského národa.

Záver

Na základe uvedených skutočností možno konštatovať, že uchádzačka spĺňa všetky kritériá na vymenovanie za profesorku a po úspešnom inauguračnom konaní a splnení všetkých legislatívnych požiadaviek v zmysle vyhlášky MŠVVaŠ SR č. 246/2019 Z. z. **odporúčam** vymenovať uchádzačku **doc. PhDr. Annu Pliškovú, PhD., univer. prof.** za profesorku v odbore habilitačného konania a inauguračného konania slovanské jazyky a literatúry.

V Prešove, dátum 22. 4. 2025 (do 3 mesiacov od vymenovania)

Meno a priezvisko s titulmi a podpis

prof. PhDr. Jozef Sipko, PhD.